

VIZIJA VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC 2025–2031

(Ključne točke za pripravo programa dela Varuha človekovih pravic)

1. Uvod

Naloga Varuha človekovih pravic je zagotavljati varstvo dostojanstva, enake obravnave, zakonitosti in pravičnosti v ravnanju države ter vseh nosilcev javnih pooblastil. Varuh mora ohranяти neodvisnost, strokovnost, dostopnost in verodostojnost, hkrati pa mora biti sposoben prepoznati razmere, v katerih lahko posameznik ali skupina ostane brez učinkovite zaščite.

V obdobju 2025–2031 bo ena od osrednjih nalog Varuha okrepiti **dejansko uresničevanje človekovih pravic v praksi**, ne zgolj njihovo formalno priznanost v predpisih. Poseben poudarek bo namenjen spremljanju delovanja javnih institucij z vidika **načela uspešnosti**: vprašanje ni le, ali organ deluje, temveč ali z delovanjem pravico dejansko zaščiti.

To pomeni spodbujanje pravočasnih, sorazmernih in strokovno utemeljenih ukrepov, okrepitev preventivnega delovanja ter vzpostavitev merljivih kazalnikov uspešnosti pri odpravljanju ugotovljenih kršitev. Ključno je udejanjanje načela dobre uprave kot standarda ravnanja javne oblasti, vključno z možnostjo priprave predloga **Zakona o dobri upravi**.

Načelo učinkovitosti pomeni, da organ deluje hitro in brez nepotrebnih zamud.

Načelo uspešnosti pa pomeni, da je pravica dejansko uresničena in varovana.

Pravica do sodnega varstva (23. člen Ustave RS) ni pravica do postopka, temveč pravica do rezultata, ki učinkovito varuje pravico. **Zato je uspešnost ustavnopravno nadrejeno merilo, učinkovitost pa instrument za doseg tega cilja.**

Varuh skrbi za uresničevanje pravic – ne zgolj za normativno skladnost ali formalni nadzor postopkov. Če hitrost delovanja nima jasne smeri, lahko vodi v nepravičnost. Zato mora biti zaščita človekovih pravic cilj postopka, ne njegov stranski učinek.

2. Temeljna izhodišča

1. Človekovo dostojanstvo kot temeljno merilo odločanja.
2. Neodvisnost in nepristranskost – Varuh ni politični organ.
3. Dostopnost za vse – ne glede na regijo, socialni položaj ali izobrazbo.
4. Odgovornost države – organi so dolžni delovati zakonito, sorazmerno in spoštljivo.

3. Ključni izzivi obdobja 2025–2031

- Zmanjševanje zaupanja v institucije.
- Obremenitve družin, otrok in starejših.

- Neenak dostop do javnih storitev med regijami.
- Postopkovne nejasnosti v javno-dajatvenih postopkih.
- Digitalizacija brez zadostnih varovalk za pravice uporabnikov.
- Socialne in kulturne napetosti v večetničnih skupnostih.

4. Strateške usmeritve Varuha 2025–2031

(1) Varuh kot zagovornik dobre uprave

- Uvedba merljivih standardov dobre uprave in podaja predloga za uvedbo Zakona o dobri upravi.
- Vzpostavitev Kazalnika pravične obravnave (KPO) v upravnih postopkih.

(2) Dostopnost Varuha

- Regionalne mobilne pisarne in vključitev Varuha v portale e-uprave (in drugih inštitucij, kjer gre za represijo oz. visoko stopnjo invazije).
- Po potrebi uvedba Varuhove telefonske linije za nujne primere po predhodno izvedeni analizi že sprejetih ukrepov (s poudarkom na izzivih psihičnih težav mladih in starejših).

(3) Posebno varstvo ranljivih skupin in iskanje sinergij med organizacijami civilne sfere, lokalne samouprave in državnih inštitucij

- Otroci, mladostniki, družine.
- Starejši v institucionalnem in domačem okolju.
- Invalidi in osebe s posebnimi potrebami.
- Osebe v zaporih.
- Skupnosti z zgodovinsko izkušnjo marginalizacije.

(4) Pravičnost v javno-dajatvenih postopkih

- Krepitev postopkovnih jamstev in s tem pravičnosti javno-dajatvenega sistema. Krepitev inštrumentov za višanje poštenosti davčnega sistema, tako v materialnopravnem kot postopkovno pravnem smislu, z namenom zagotoviti predvidljivost, preglednost in enotno uporabo prava v vseh postopkih, povezanih z obveznimi javnimi dajatvami (prispevki, dajatve lokalne samouprave, dajatve državnega proračuna, obvezne javne dajatve javnih gospodarskih služb, RTV prispevek).

- Preprečevanje arbitrarne obravnave ter spodbujanje načela enakosti orožij med zavezancem in državnimi organi, kar vključuje iskanje rešitev za skrajšanje upravnih in sodnih postopkov ter zmanjšanje sive ekonomije, ki predstavlja enega izmed kazalnikov zaznane neenakosti pred zakonom in zaupanja v javno-dajatveni sistem.

- vzpostavitev prijave kršitev pravic plačnikov davkov preko organov, ki so pristojni za odmero in izterjavo vseh javnih dajatev ter podajo predlogov za krepitev institutov, ki krepijo poštenost davčnega sistema (uvedbo Kodeksa pravic plačnikov davkov, uvedba internih varuhov za pravice pri organih, ki odmerjajo in pobirajo javne dajatve ipd.)

(5) Medinstitucionalno sodelovanje

- Redni forumi sodelovanja med CSD, Policijo, zdravstvo, sodišči, šolami, občinami v okviru uvedenega Sistema zniževanje tveganj na področju dejanskega udejanjanja človekovih pravic.

(6) Sistem obvladovanja tveganj kršitev pravic

- Preventivno delovanje.

- Koordinacija institucij.

- Javno poročanje.

5. Merila uspešnosti (KPI)

Področje / Kazalnik / Cilj do 2031:

- Dostopnost: Število obravnav po regijah: +50%

- Pravičnost postopkov: Povprečen čas obravnave pritožb: -30%

- Varstvo ranljivih skupin: Redni pregledi ustanov: 100% letno

- Dobra uprava: Uvedba standardov dobre prakse: v vseh ministrstvih in občinah oz. pri osebah z javnimi pooblastili

Merila uspešnosti se dokončno sprejmejo na podlagi celostne analize stanja udejanjanj človekovih pravic v Republiki Sloveniji.

6. Zaključek

Varuh človekovih pravic mora biti glas tistih, ki ga sicer nimajo, ravnotežje oblasti in zagotovilo, da se pravice ne le priznajo, temveč tudi živijo.

Varuh ne presoja ljudi. Varuh presoja ravnanja institucij, ki so zavezane k varovanju človekovega dostojanstva.

Podpis: mag. Franc Derganc, Straža, dne 10.11.2025.

ŽIVLJENJEPIŠ – mag. Franc Derganc

Osební podatki

Ime in priimek: Franc Derganc

Kraj prebivanja: Straža

Družinski status: poročen, oče dveh otrok

Izobrazba

- Magister davčnega prava, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru (2002)

Magistrska naloga: Pravice in obveznosti strank v davčnih nadzornih postopkih pri nas in drugje

- Diplomirani ekonomist, Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani

Poklicne izkušnje

- Svojo strokovno pot sem razvil na presečišču prava, ekonomije in delovanja javnih institucij. Že več kot dve desetletji delujem na področjih davčnega svetovanja, računovodstva in upravljanja organizacij.
- Sem soustanovitelj in lastnik deležev v družbah, ki opravljajo dejavnosti davčnega svetovanja, računovodskih storitev in upravljanja z nepremičninami.
- Pet let sem opravljal funkcijo **predsednika Zbornice davčnih svetovalcev Slovenije (ZDSS)**. V tem okviru sem:
 - vzpostavil strokovni dialog z državnimi organi o **pravicah in položaju plačnikov davkov**,
 - organiziral mednarodne strokovne razprave **pod pokroviteljstvom Evropske komisije o pomenu varuha pravic plačnikov davkov**,
 - predstavil Pobudo za **ureditev poklica davčnega svetovalca kot poklica javnega zaupanja (na EU Komisijo in Ministrstvo za finance)**,
 - ter bil **pobudnik DEKLARACIJE o uvedbi poštenega davčnega sistema**, ki zagovarja načelo *enake obravnave zavezancev pred zakonom*.
 - V tej vlogi sem zagovarjal načela poštene obdavčitve, jasnih postopkov in enakega dostopa do pravne zaščite za vse zavezanke.
- Sem član nadzornega sveta v družbi v lasti lokalne skupnosti (več kot 1.200 zaposlenih), kjer sem spodbujal uvedbo sistema obvladovanja tveganj ter transparentnih meril spremljanja uspešnosti delovanja družb.

- Davčni sistem razumem kot soodvisje plačnikov davkov, strokovnih posrednikov in javnih institucij, ki morajo zagotavljati nepristransko, spoštljivo in zakonito obravnavo.

Strokovna področja in interesi

- Varstvo človekovih pravic v upravnih in javno-dajatvenih postopkih
- Načelo dobre uprave in odgovornost organov oblasti
- Postopkovna pravičnost in enakost dostopa do pravic
- Etični standardi in zaupanje v svetovalnih in javnih poklicih
- Odgovorno in transparentno upravljanje javnih institucij

Osebnostne vrednote

- Spoštovanje človekovega dostojanstva
- Pravičnost, sorazmernost in nepristranskost
- Dostopnost institucij in odprt, spoštljiv dialog
- Profesionalna skrbnost in ravnanje v javnem interesu

Družbena vključenost

- Član Veteranske godbe Straža, kjer dejavno sodelujem pri ohranjanju kulturne in skupnostne tradicije kraja.
- V prostem času obdelujem manjšo kmetijo, kar razumem kot stik z naravo, odgovornost do prostora in spoštovanje dela.